

Ravensbrück

Zarys historii i plan sytuacyjny. Miejsce Prestrogi i Pamięci

Obóz koncentracyjny dla kobiet Ravensbrück (1939–1945)

W 1939 roku w pruskiej wiosce Ravensbrück koło kurortu Fürstenberg w dawnej Meklemburgii na zlecenie SS powstał największy na niemieckim terytorium obóz koncentracyjny dla kobiet. Wiosną 1939 roku do Ravensbrück trafiły pierwsze więźniarki z obozu koncentracyjnego Lichtenburg. W kwietniu 1941 roku stworzono tu obóz dla mężczyzn, który również podlegał komendantowi obozu kobiecego. W czerwcu 1942 roku w bezpośrednim sąsiedztwie powstał tak zwany »prewencyjny obóz młodzieżowy Uckermark«, dla młodych kobiet i dziewcząt.

Obóz kobiecy do 1945 roku sukcesywnie powiększano. SS zlecało budowę coraz większej liczby więźniarskich baraków, a jesienią 1942 roku dodatkowo postawiono namiot.

Na terenie otoczonym obozowym murem powstał »Industriehof«, kompleks przemysłowy z zakładami, których produkcja bazowała na tradycyjnych zajęciach kobiecych, jak szycie, tkanie czy wyplatanie. W pobliżu obozu firma Siemens & Halske wybudowała 20 hal produkcyjnych, w których późnym latem 1942 roku zaczęto przymusowo zatrudniać więźniarki. W czasie wojny na terenie całych Niemiec powstało ponad 40 podobozów, w których więźniarki Ravensbrück muszane były do niewolniczej pracy.

Rejestr więźniów za lata 1939–1945 obejmuje ok. 132 tys. kobiet i dzieci, 20 tys. mężczyzn oraz ok. 1 tys. dziewcząt. Do Ravensbrück deportowano przedstawicieli ponad 40 narodowości, m.in. Żydów oraz Sinty i Romów. Liczba ofiar sięga dziesiątek tysięcy zamordowanych, zmarłych z głodu, chorób, w wyniku eksperymentów medycznych. W ramach akcji »14 f 13« mordowano więźniarki i więźniów uznanych za ułomnych bądź niezdolnych do pracy. Wraz z nimi w komorze gazowej »Zakładu Leczniczko-Opiekuńczego Bernburg« ginęli również Żydzi. U schyłku 1944 roku w obozie kobiecym Ravensbrück, w jednym z baraków obok krematorium, SS uruchomiło prowizoryczną komorę gazową. Od stycznia do kwietnia 1945 zamordowano tutaj 5–6 tys. więźniów.

Krótko przed końcem wojny w wyniku akcji Międzynarodowego oraz Szwedzkiego i Duńskiego Czerwonego Krzyża ewakuowano do Szwecji, Szwajcarii i Francji ok. 7,5 tys. więźniarek. Zgodnie z rozkazem Himmlera komendant Fritz Suhren zarządził ewakuację obozu. Ponad 20 tys. więźniarek i więźniów popędzono w wielu kolumnach marszowych na północny zachód. 30 kwietnia 1945 roku obóz Ravensbrück został wyzwolony przez Armię Czerwoną. Znajdowało się w nim ok. 2 tys. chorych.

Dla większości kobiet, mężczyzn i dzieci wyzwolenie nie oznaczało kresu gehenny. Wiele osób zmarło w najbliższych tygodniach, miesiącach i latach, a inni ocaleni przez dziesięciolecia odczuwali tragiczne skutki pobytu w obozie.

Narodowe Miejsce Prestrogi i Pamięci Ravensbrück (1959–1990)

»Narodowe Miejsce Prestrogi i Pamięci Ravensbrück« zostało otwarte 12 września 1959 roku jako jedno z trzech narodowych miejsc pamięci w NRD. Architekci z tzw. »kolektywu Buchenwald« do obszaru muzealnego włączyli część dawnych obiektów znajdujących się poza obozowym murem, m.in. krematorium, dawne więzienie obozowe oraz fragment wysokiego na cztery metry muru. W 1959 roku w nowej masowej mogile złożono szczątki z rozproszonych grobów. Centrum miejsca pamięci stanowi rzeźba z brązu »Niosąca« dłuta Willa Lammerta, znak rozpoznawczy Ravensbrück.

Poza obszarem położonym tuż nad brzegiem jeziora Schwedt teren dawnego obozu od maja 1945 do końca stycznia 1994 roku użytkowany był przez Armię Sowiecką, a następnie wojsko Wspólnoty Niepodległych Państw.

W latach 1959/60 w budynku dawnego więzienia obozowego stworzono pierwsze muzeum. Byłe więźniarki z wielu krajów Europy zgromadziły pamiątki, rysunki i dokumenty z okresu pobytu w obozie. Na początku lat osiemdziesiątych powstała »Wystawa narodów«, która zgodnie z koncepcją zespołu muzeum przewidywała samodzielną aranżację pomieszczeń przez pojedyncze kraje. Na górnej kondygnacji urządzono 17 narodowych izb pamięci.

W budynku dawnej komendatury SS, użytkowanym do 1977 roku przez wojsko sowieckie, powstało w 1984 roku »Muzeum Antyfaszystowskiego Ruchu Oporu i Walki«, mieszczące główną ekspozycję stałą.

Miejsce Prestrogi i Pamięci Ravensbrück (od 1993)

Po zjednoczeniu Niemiec kompleks przejęty został w 1993 roku przez Fundację Brandenburskie Miejsca Pamięci – finansowaną wspólnie przez land Brandenburgii oraz Republikę Federalną Niemiec fundacją prawa publicznego. Obejmuje ona ponadto Miejsce Pamięci i Muzeum Sachsenhausen, filialne »Muzeum Marszu Śmierci« w Lesie Belowskim koto Wittstock, a także Ośrodek Dokumentacji w Brandenburgiu nad Hawelą.

W trakcie zmian aranżacji na początku lat dziewięćdziesiątych dwie nowe wystawy stały w budynku byłej komendatury zastąpiły »Muzeum Antyfaszystowskiego Ruchu Oporu i Walki«. W dawnym więzieniu obozowym stworzono dodatkowo trzy izby pamięci poświęcone więźniom Ravensbrück aresztowanym po zamachu na Hitlera 20 lipca 1944 roku (1991), Żydom (1992) oraz Sinty i Romom (1995). W 2006 roku otwarto wystawę na temat historii obozowego więzienia. Jeden z domów dla nadzorczyń na dawnym osiedlu mieszkaniowym SS odremontowany został zgodnie z zasadami ochrony zabytków. Od jesieni 2004 roku znajduje się tu ekspozycja dotycząca kobiecej załogi KZ Ravensbrück.

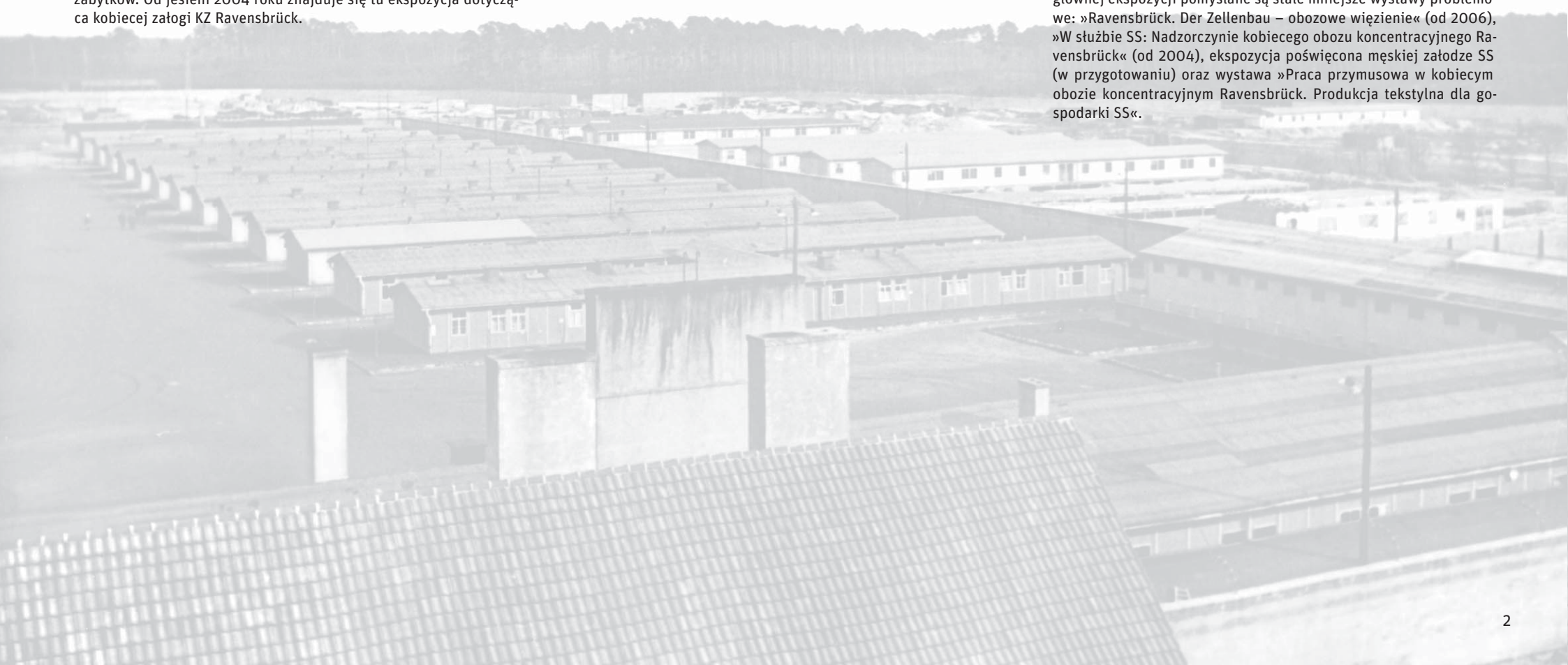
Międzynarodowy Ośrodek Spotkań Młodzieży Ravensbrück (od 2002)

Międzynarodowy Ośrodek Spotkań Młodzieży, utworzony w 2002 roku w domach nadzorczyń, jest miejscem edukacji historycznej i politycznej. Oferta działu pedagogicznego muzeum obejmuje różnorodne jedno- lub kilkudniowe programy. W Schronisku Młodzieżowym mieści się 90 miejsc noclegowych.

Działania zachowawcze i nowa aranżacja

W 1993 roku rozpoczęto rozbudowę i nową aranżację miejsca pamięci. Priorytetowe znaczenie miały tu badania nad autentyczną substancją budowlaną oraz objęcie jej ochroną. Po wycofaniu wojska WNP, z okazji 50 rocznicy wyzwolenia obozu w 1995 roku udostępniono zwiedzającym kompleks wokół bramy obozowej. Ponadto dzięki uprzątnięciu, splantowaniu i stworzeniu nowej oprawy terenu dostępne są fragmenty dawnego obozu i należącego doń »kompleksu przemysłowego«. Znajduje się tu zespół ośmiu połączonych hal stanowiących niegdyś fabrykę tekstylną (»szwalnię«). W latach 1999/2000 zespół ten zabezpieczono pod względem budowlanym i częściowo odrestaurowano. Dalsze prace remontowe w ramach nowej aranżacji miejsca pamięci przewidziane są na najbliższe lata.

W 2007 roku oddano do użytku centrum dla zwiedzających. W budynku dawnej komendatury znajdować się będzie w przyszłości główna ekspozycja. Trakt garaży w tylnej części pomieści biura administracji, zbiory muzealne oraz salę na imprezy. Jako uzupełnienie głównej ekspozycji pomyślane są stałe mniejsze wystawy problemowe: »Ravensbrück. Der Zellenbau – obozowe więzienie« (od 2006), »W służbie SS: Nadzorzynie kobiecego obozu koncentracyjnego Ravensbrück« (od 2004), ekspozycja poświęcona męskiej załodze SS (w przygotowaniu) oraz wystawa »Praca przymusowa w kobiecym obozie koncentracyjnym Ravensbrück. Produkcja tekstylna dla gospodarki SS«.

Oferta informacyjna i edukacyjna

Poruszanie się po rozległym obszarze miejsca pamięci ułatwia specjalny system zwiedzania informujący o budynkach i miejscach istotnych dla historii kompleksu obozu, a także o aktualnych wystawach. W przyszłości oferta uzupełniona zostanie o przewodniki audio.

Miejsce pamięci pomyślane zostało jako »miejsce edukacji otwartej«. Dział pedagogiczny przygotował szeroką ofertę problemowych tras zwiedzania dla grup (od 60 do 90 minut; konieczne jest wcześniejsze zgłoszenie). Pogłębieniu poszczególnych tematów służą inne programy: »dzień projektu« (co najmniej cztery godziny) oraz oferty kilkudniowego pobytu w Międzynarodowym Ośrodku Spotkań Młodzieży. Tematem kilkudniowych seminariów dla młodzieży i dorosłych może być historia obozu koncentracyjnego Ravensbrück, a także – po uprzednim przygotowaniu – inne zagadnienia problemowe. Można tu sięgnąć do elementów »edukacji badawczej« z wykorzystaniem zbiorów muzeum oraz merytorycznym i aktywnym zastosowaniem nowych mediów. Seminaria i inne imprezy organizowane we współpracy ze szkołami oraz pozaszkolnymi ośrodkami kształcenia odbywają się w salach konferencyjnych w budynku seminaryjnym Ośrodka Spotkań Młodzieży. Zwłaszcza prowadzone w miesiącach letnich warsztaty, tzw. workcamps, dają możliwość powiązania nauki historii z zajęciami praktycznymi w miejscu historycznym. We współpracy z działem pedagogicznym można przygotować grupowy program o specjalnym profilu. Grupy zwiedzających proszone są o zgłoszenia na co najmniej sześć tygodni przed planowaną wycieczką (telefonicznie: 033093 603-85 lub online: www.ravensbrueck.de).

Międzynarodowy Ośrodek Spotkań Młodzieży - Schronisko Młodzieżowe Ravensbrück dysponuje nowoczesnymi salami seminaryjnymi z multimedialnym wyposażeniem, jak również przygotowuje bogatą ofertą spędzania wolnego czasu. W obiekcie można realizować kilkudniowe projekty, seminaria i konferencje.

Zbiory

Zbiory muzealne – archiwum, biblioteka, magazyn, fototeka i mediateka – tworzą znakomite warunki do prowadzenia prac badawczych. Zbiory zaczęto gromadzić w latach 1958/59, kiedy powstawało pierwsze muzeum w dawnym bunkrze. Byłe więźniarki przekazały w darze wiele przedmiotów z okresu pobytu w obozie, w tym rysunki, miniatury i listy. Zbiory obejmują zasoby archiwalne i muzealne dotyczące obozu kobiecego, męskiego oraz »prewencyjnego obozu młodzieżowego Uckermark«, spuściznę pojedynczych więźniarek i więźniów oraz materiały dokumentujące historię miejsca pamięci. Punkt ciężkości stanowią badania nad problematyką kobiet i ptci, a zbiory są ciągle poszerzane. W bibliotece podręcznej zgromadzono zarówno literaturę fachową, jak i liczne wywiady ze świadkami historii. Z zasobów archiwum, biblioteki, magazynu, fototeki i mediateki korzystać można po wcześniejszym zgłoszeniu od wtorku do piątku w godzinach 9.00–16.30.

Granica aktualnie dostępnej części dawnego obozu:

Wystawy:

- 2** »Ravensbrück. Topografia i historia kobiecego obozu koncentracyjnego« | »Ravensbrüczanki«
- 23** »Praca przymusowa w kobiecym obozie koncentracyjnym Ravensbrück. Produkcja tekstylna dla gospodarki SS«

- 26** »Ravensbrück. Der Zellenbau – obozowe więzienie.«
- 36^b** »W służbie SS: Nadzorzynie kobiecego obozu koncentracyjnego Ravensbrück«

1 Centrum dla zwiedzających

W centrum dla zwiedzających można zasięgnąć informacji na temat miejsca pamięci i jego oferty. Ponadto w budynku tym zaczynają się trasy zwiedzania i oprowadzania z przewodnikiem. Stoisko książkowe oferuje publikacje poświęcone historii kompleksu obozu Ravensbrück, powojennym dziejom tego miejsca, jak również ogólnym zagadnieniom z historii nazizmu. Makieta dawnego kompleksu obozowego ułatwia wstępną orientację.

2 Komendantura | 1940–45

Siedziba władz SS oraz administracji kobiecego obozu koncentracyjnego Ravensbrück. Na parterze mieścił się »dział polityczny«, cenzura poczty obozowej oraz »dział lekarza obozu«, pomieszczenia na górnej kondygnacji zajmował komendant i jego adiutant, mieściło się tutaj biuro komendantury i inne działy administracji. Po wyzwoleniu obozu w kwietniu 1945 roku budynek komendantury do 1977 roku użytkowany był przez wojsko sowieckie. Od roku 1984 jest on głównym miejscem wystawowym. W tej chwili na piętrze można oglądać dwie ekspozycje: »Ravensbrück. Topografia i historia kobiecego obozu koncentracyjnego« oraz »Ravensbrüczanki«.

3 Budynek wodociągu | 1940–45

Poza wodociągiem mieściły się tutaj kwatery dla kierowców, garaże, warsztaty oraz stacja telefoniczna i telegraficzna SS. Na poddaszu znajdował się przez pewien okres »magazyn depozytów« więźniarskich.

4 Trakt garaży | 1940–45

Wzniesiony w latach 1940–42 kompleks mieścił bazę samochodową, garaże, warsztaty naprawcze oraz salę kinową dla załogi SS. W latach 1945–77 kompleks użytkowany był wyłącznie przez wojsko sowieckie.

5 Brama i wartownia | 1939–45

Obok bramy prowadzącej do obozu znajdowało się oddzielne wejście dla strażników. Na wartowni kontrolowano wszystkich wchodzących i wychodzących, a zwłaszcza kolumny więźniów. W latach 1943/44 wybudowano zachowaną do dzisiaj murowaną bramę. Wraz z umieszczoną z tyłu, nieistniejącą już bramą główną tworzyła ona rodzaj śluzy. W okresie użytkowania terenu przez wojsko sowieckie w latach 1945-94 obszar ten został gruntownie przebudowany.

6 Część więźniarska obozu | 1939–45

Zasadniczy teren obozu składał się początkowo z ulicy obozowej i dwóch szeregów baraków dla 3 tys. więźniarek. W 1940 roku poszerzony został o »kompleks przemysłowy« [22] oraz »nowy obóz« [25]. W 1945 roku cały obóz kobiecy obejmował pięć szeregów baraków stojących wzdłuż czterech obozowych ulic. Ulice 2–4 obsadzone były topolami. W okresie sowieckiego użytkowania zniszczonych zostało wiele pozostałości obozowych. Od roku 2000 lokalizację dwóch pierwszych szeregów baraków uwidoczniają zagłębienia w nawierzchni terenu.

7 Kantyna SS | 1939/40–45

W bezpośrednim sąsiedztwie wejścia do obozu znajdowała się kantyna dla nadzorczyń, funkcjonariuszy SS i pracowników cywilnych. Kantyna odgradzona była płotem od pozostałego terenu obozu.

8 Budynek gospodarczy | 1939–45

W parterowym budynku gospodarczym mieściła się kuchnia i łaźnia dla więźniów. Nowo przybywające więźniarki poddawane były w łaźni poniżającym procedurom, dlatego też miejsce to szczególnie wryło się w pamięć ocalałych. Resztki muru, posadzka łaźni oraz piwnica są dzisiaj ogrodzone i osłonięte.

9 Plac apelowy | 1939–45

Na dużym placu otoczonym przez budynek gospodarczy, baraki więźniarskie i obozowe więzienie formowane były kolumny robocze oraz odbywały się apele karne.

10 Ulica obozowa 1 | 1939–45

Od maja 1939 roku po obu stronach ulicy obozowej 1 stały baraki dla więźniarek. Ulica obsadzona była młodymi lipami, z których wyrosły duże drzewa.

11 Baraki, rewir (izba chorych) | 1939–45

12 Dział zatrudnienia | 1943–45

Od listopada 1942 roku SS wykorzystywało więźniarki do prac biurowych w dziale zatrudnienia. Na początku 1943 roku biuro działu zatrudnienia zostało przeniesione z budynku komendantury w głąb obozu. Od początku 1944 roku pracowało tam na trzy zmiany 40–50 więźniarek. Ustalano tu skład komand roboczych.

13 Baraki (bloki 1–4) | 1942–45

W blokach 1–4 zakwaterowane były więźniarki pracujące w rewirze, w administracji oraz kuchni obozowej i kuchni SS. W blokach tych utrzymywano czystość, nie było tu przepętnienia, a do ich wyposażenia należała pościel w biało-niebieskie paski. Funkcjonariusze SS dbali o te lepsze warunki higieniczne, ponieważ przebywali z więźniarkami w tych samych pomieszczeniach i usiłowali zredukować ryzyko zarażenia się tyfusem lub innymi chorobami zakaźnymi.

14 Baraki | 1939–45

Rewir (bloki 5–7) | 1945

15 Baraki | 1939–42

Baraki rewiru (bloki 8–11) | 1944–45

Z powodu rosnącego przepętnienia obozu i pogarszających się warunków higienicznych w roku 1944 i 1945 wiele więźniarek zapadało na tyfus, dyfteryt, gruźlicę i świerzb. W związku z tym SS przekształciło w rewir baraki mieszkalne w drugim szeregu. Te izby chorych stały się z czasem strefą umierania.

16 barak (blok 9) | 1939–45

Do października 1942 roku w tak zwanym żydowskim bloku zakwaterowane były Żydówki. Po transportach do »Zakładu Leczniczko-Opiekuńczego Bernburg« i obozu zagłady w Auschwitz oddzielny »blok żydowski« przestał istnieć. W połowie 1944 roku bloki 9 i 11 funkcjonowały jako izby chorych.

17 barak (blok 10) | 1944/45 blok gruźliczy | 1939–45

W bloku 10 umieszczano chore na gruźlicę. Część baraku załoga SS nazywała »izbą idiotów«. Kierowano tam więźniarki, które psychicznie nie wytrzymały obozowych warunków. Większość przebywających tu kobiet w krótkim czasie umierała lub wysyłana była na zagładę po selekcji dokonywanej przez lekarzy SS.

18 Barak (blok 11) | 1939–45

Patrz 16.

19 »Nowa pralnia« | 1943/44–45

Murwane baraki, wybudowane w latach 1943/44 za obozowym murem od strony północnej, były więźniarki określaną mianem: »patologia«, »dezynfekcja« lub »nowa pralnia«. Ich użytkowanie nie jest dokładnie znane. Po 1945 roku oba baraki zostały gruntownie przebudowane przez wojsko sowieckie. W latach 1945–94 w baraku z lewej mieściła się kuchnia i stołówka dla żołnierzy; barak po prawej wykorzystywany był do celów medycznych i służył jako apteka.

20 »Blok karny« | 1939–45

W czerwcu 1939 roku w jednym z baraków w pierwszym szeregu utworzono blok karny i odgródzono go drucianym płotem od reszty obozu. Warunki w bloku karnym pogarszało stałe przepętnienie, wstrzymywanie racji żywnościowych i szczególnie ciężka praca.

21 Budka transformatorowa | 1943/44–45

Tak zwana budka transformatorowa powstała na samym początku, wraz z murem obozowym i dwoma rzędami baraków. Stąd zaopatrywano obóz w energię elektryczną.

22 Kompleks przemysłowy | 1940–45

W 1940 roku stanęły pierwsze budynki, w których więźniarki szyły obozowe ubrania, a następnie mundury dla SS. Do 1945 roku wybudowano kolejne objekty. Ich właścicielem była firma SS »Przetwarzanie Materiałów Tekstylnych i Skórzanych (Textled) Spółka z o.o., Zakład Ravensbrück«. Znajdowały się tam szwalnie, tkalnie, warsztat kuśnierski, szarpania i biura.

23 »Szwalnia« | 1942–45

Kompleks ten, określaną jako »warsztaty mechaniczne« lub »szwalnia«, składa się z ośmiu połączonych hal produkcyjnych. Wybudowany został w 1942 roku i był głównym miejscem niewolniczej pracy w kobiecym obozie koncentracyjnym Ravensbrück. Dzisiejszy stan kompleksu uzyskano w wyniku remontu w latach 1999/2000. Znajduje się tu wystawa na temat warunków pracy przymusowej.

24 Obóz męski | 1941–45

Część kompleksu obozowego Ravensbrück zajmował obóz męski, przez który w latach 1941–45 przeszło ok. 20 tys. mężczyzn. Podlegał on komendantowi obozu kobiecego. W ten sposób SS dysponowało męską siłą roboczą niezbędną przy sukcesywnej rozbudowie obozu i jego filii.

25 »Nowy obóz« | 1940–45

Obóz kobiecy kilkakrotnie rozbudowywano. Pierwsze baraki »nowego obozu« stanęły późnym latem 1940 roku. Prace budowlane przy czwartym i piątym szeregu baraków trwały aż do 1944 roku. Początkowo obie części oddzielone były murem, który w trakcie rozbudowy stopniowo rozbierano, a w końcu całkowicie zburzono.

26 Więzienie obozowe | 1940–45

Więzienie obozowe, zwane przez więźniarki bunkrem, stanowiło stały element wewnątrzobozowego systemu karnego, a zarazem było miejscem szczególnych okrucieństw. Mieściło się w nim 78 cel. Po stworzeniu w 1959 roku miejsca pamięci, w budynku tym powstało pierwsze muzeum. W 2006 roku została tu otwarta nowa ekspozycja stała »Ravensbrück. Der Zellenbau – więzienie obozowe«, poświęcona historii obiektu, a także urządzaniu poszczególnych izb pamięci.

27 Miejsce Przestrogi i Pamięci | od 1959

W 1959 roku otwarto »Narodowe Miejsce Przestrogi i Pamięci Ravensbrück«. Obejmowało ono krematorium, więzienie, część autentycznego muru obozowego, założoną przy nim kwaterę cmentarną, trybunę oraz pomnik ze schodami nad brzegiem jeziora Schwedt. Artystyczną aranżację stworzyła rzeźba Willa Lammerta »Niosąca« oraz grupa figur z tyłu krematorium. Wyłom w murze umożliwił wejście do dawnego więzienia przekształconego w muzeum.

28 Krematorium | 1943–45

Zmarłych kremowano początkowo w miejskim krematorium w Fürstenbergu. Wiosną 1943 roku SS zleciło budowę krematorium poza obrębem muru. Jesienią 1944 roku zostało ono rozbudowane.

29 Komora gazowa | 1944–45

Pod koniec 1944 roku w baraku obok krematorium, SS uruchomiło komorę gazową. Od stycznia do kwietnia 1945 roku zamordowano tutaj ok. 5–6 tys. więźniarek i więźniów. Zgodnie z życzeniem Międzynarodowego Komitetu Ravensbrück w 1991 roku na miejscu komory gazowej stanął pamiątkowy kamień.

30 Kwatera cmentarna | od 1959

W połowie lat pięćdziesiątych rozpoczęto prace ekshumacyjne w miejscach masowych pochówków zmarłych tuż po wyzwoleniu obozu. Nowa kwatera cmentarna założona została u stóp »Murów Narodów« i ozdobiona krzewami róż. W 1986 roku odsłonięto tu kamień upamiętniający zamordowanych więźniów żydowskich; w 1995 roku – zamordowanych Sinti i Romów.

31 Trakt śmierci | 1959

W wyniku zmiany planów budowlanych, między tylną ścianą ciągu garaży i murem obozowym powstało przejście zwane »traktem śmierci«. Źródła historyczne nie potwierdzają wykorzystywania go jako miejsca rozstrzeliwań. W pewnym okresie przejście to było zamurwane. W relacjach byłych więźniarek powtarzała się informacja o strzałach rozlegających się w pobliżu krematorium, co dało podstawę do przypuszczeń, iż w tej luce funkcjonował »trakt śmierci« bądź »trakt egzekucji«. W 1959 roku ustawiono tu kamień pamiątkowy.

32 Siemens & Halske (obóz Siemensa) | 1942–45

W latach 1942–44 firma Siemens & Halske wybudowała zakład produkcyjny w pobliżu kobiecego obozu koncentracyjnego. W 20 halach zorganizowano pracę przymusową dla więźniarek. Od grudnia 1944 roku były one zakwaterowane w barakach w odrębnym obozie. Do końca kwietnia 1945 roku ponad 2 tys. więźniarek pracowało w nawijalni cewek, przy produkcji elementów przetwórczych i innych części na użytek przemysłu zbrojeniowego.

33 Namiot | 1944/45

W sierpniu 1944 roku na polecenie SS między blokiem 24 i 26 ustawiony został namiot, w którym okresowo stłoczono ponad 4 tys. więźniarek.

34 Transporty | 1939–45

Kompleks obozu Ravensbrück podłączony był do sieci kolei niemieckich. Torowiska i rampy wykorzystywano głównie przy dostawach towarów, sortowanych następnie i przetwarzanych w zakładach należących do SS. Zachowane do dzisiaj tzw. baraki na dobra zdobyczne służyły jako przejściowe magazyny. W 2005 roku w ich pobliżu ustawiono zrekonstruowany wagon towarowy; o transportach do Ravensbrück informuje wystawa.

35 »Prewencyjny obóz młodzieżowy Uckermark« | 1942–45

Na przełomie 1941 i 1942 roku rozpoczęto budowę »obozu poprawczego dla młodzieży«, tak zwanego »prewencyjnego obozu młodzieżowego Uckermark«. W połowie 1944 roku obejmował on ok. 15 baraków i podlegał komendantowi kobiecego obozu koncentracyjnego. Pod względem warunków nie różnił się niemal niczym od obozu koncentracyjnego, a liczba więzionych tam dziewcząt i młodych kobiet sięgała tysiąca. Od grudnia 1944 roku obóz młodzieżowy stopniowo opróżniano, przekształcając go następnie w strefę selekcji i umierania więźniarek obozu koncentracyjnego.

36 Osiedle SS | 1940–45

Dawne osiedle mieszkaniowe odzwierciedla hierarchię w obrębie załogi SS. Obejmowało ono m.in. cztery domy jednorodzinne dla wysokich rangą funkcjonariuszy SS (»Führerhäuser«), dziesięć domów dwurodzinnych dla funkcjonariuszy średniego stopnia (»Unterrührerhäuser«) oraz osiem budynków, które zamieszkiwały nadzorkynie. Od wyzwolenia aż do 1994 roku były one wykorzystywane jako miejsce zamieszkania sowieckiego wojska, a później wojska WNP. Od 2002 roku w budynkach zamieszkiwanych niegdyś przez nadzorkynie znajduje się Międzynarodowy Ośrodek Spotkań Młodzieży - Schronisko Młodzieżowe Ravensbrück. W jednym z domów nadzorkiń mieści się dział pedagogiczny miejsca pamięci [36a], w budynku sąsiednim można obejrzeć wystawę »W służbie SS: Nadzorkynie kobiecego obozu koncentracyjnego Ravensbrück« [36b]. W 2010 roku w jednym z jednorodzinnych domów [36c] powstanie wystawa poświęcona męskiej załodze obozu.

37 Część więźniarska obozu | 1939–45

Z zaznaczonego miejsca rozciąga się widok na zasadniczą część obozu kobiecego. Zdjęcie z 1945 roku daje wyobrażenie o autentycznym wyglądzie obozu [6].

38 Przystanek Ravensbrück | 1941–45

Większość więźniarek i więźniów dostawała się do kompleksu obozowego Ravensbrück przez rampy towarowe dworca Fürstenberg. W 1941 roku na linii prowadzącej do Lychen/Templin, po której dzisiaj jeżdżą tylko drezyny, powstał specjalny »przystanek Ravensbrück«.

39 Supermarket | 1991

Latem 1991 roku z powodu budowy supermarketu przy ulicy dojazdowej do miejsca pamięci Fürstenberg skupił na sobie uwagę międzynarodowej opinii publicznej. W rezultacie supermarket nie powstał, zaś ukończony budynek stoi pusty.

40 »Grupa matek« | seit 1965

W 1965 roku odsłonięta została rzeźba »Grupa matek« (brąz) dłuta Fritza Cremera.

Poza planem

41 Dworzec Fürstenberg | 1939–45

W latach 1939–1945 na rampy towarowe dworca Fürstenberg przybywały i stąd też odchodziły transporty więźniów obozu koncentracyjnego Ravensbrück.

**Mahn- und Gedenkstätte Ravensbrück |
Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten**

Straße der Nationen
16798 Fürstenberg/Havel
Niemcy
tel +49 (0)33093 608-0
faks +49 (0)33093 608-29
web www.ravensbrueck.de
eMail info@ravensbrueck.de

Zgłoszenia grup
tel +49 (0)33093 603-85
faks 49 (0)33093 603-86
eMail paedagogik@ravensbrueck.de

Godziny zwiedzania wystaw
październik–kwiecień: wt.-niedz. godz. 9–17
maj–wrzesień: wt.-niedz. godz. 9–18

Godziny zwiedzania terenu miejsca pamięci
październik–kwiecień: codziennie godz. 9–17
maj–wrzesień: codziennie godz. 9–20

Godziny otwarcia zbiorów (archiwum, magazyn i biblioteka)
pn.–pt. godz. 9–16.30
tel +49 (0)33093 608-14/-16

Godziny urzędowania działu pedagogicznego
wt.–pt. godz. 8–16.30
tel +49 (0)33093 603-85

Cena oprowadzania z przewodnikiem oraz »dnia projektu« wynosi 15 euro dla grup do 15 osób, a 25 euro dla grup do 30 osób. Przy ofertach obcojęzycznych obowiązuje dopłata w wysokości 25 euro za każdą grupę.

Dojazd
koleją:
Pociąg RE 5 kursuje co godzinę na trasie Berlin–Fürstenberg–Stralsund/
Rostock. Z dworca Fürstenberg do Miejsca Pamięci można dojść pieszo
w ciągu 25 minut lub dojechać taksówką.

samochodem:
Fürstenberg położony jest ok. 80 km na północ od Berlina, przy drodze
B 96 Berlin–Stralsund; od Fürstenbergu dojazd jest oznakowany.

Informacja turystyczna
Tourismusverein Fürstenberger Seenland e.V.
Markt 5
16798 Fürstenberg/Havel
Niemcy
tel +49 (0)33093 32254
faks +49 (0)33093 32539
eMail info@fuerstenberger-seenland.de
web www.fuerstenberger-seenland.de

Jugendherberge Ravensbrück (Schronisko młodzieżowe)
Straße der Nationen 3
16798 Fürstenberg/Havel
Niemcy
tel +49 (0)33093 605-90
faks +49 (0)33093 605-85
eMail jh-ravensbrueck@jugendherberge.de
web www.jh-ravensbrueck.de

© Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten, 2008

Wydanie I 2008, Źródła zdjęć: Mahn- und Gedenkstätte Ravensbrück |
Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten

Oprawa graficzna: unit-design gmbh

Za treść odpowiada: Mahn- und Gedenkstätte Ravensbrück | Stiftung
Brandenburgische Gedenkstätten, Straße der Nationen, 16798 Fürstenberg/Havel

Redakcja: dr Matthias Heyl (kierownik projektu »system zwiedzania«),
dr Insa Eschebach, Monika Herzog, Cordula Hundertmark, dr Horst Seferens

Opracowanie redakcyjne: Ulrike Dittrich

Tłumaczenie: Ewa Czerwiakowski